

VREDNOVANJE UČENIČKIH POSTIGNUĆA U VJERONAUČNOJ NASTAVI

Amra IMAMOVIĆ

Sažetak

Nastava je jedinstven odgojno-obrazovni proces koji se odvija u tri etape: planiranje i programiranje, realizacija/izvođenje i vrednovanje. Jedna od najosjetljivijih i najzahtjevnijih nastavnih etapa jeste vrednovanje.

Međutim, koliko god bilo osjetljivo i zahtjevno, vrednovanje je u nastavi ne samo neizbježno već i nužno. Obrazovanje kao intencionalno organizirano, sistematsko učenje usmjereno je na postizanje spoznajnih i odgojnih ciljeva. Zato se mora provjeriti jesu li i u kojoj mjeri postignuti. U nastavi stoga nije upitno treba li vrednovati nego kako vrednovati da bi to vrednovanje imalo odgojnu funkciju, te da bi poslužilo svojoj svrsi, a to je promicanje i napredovanje učenika.

Uvod

Vrednovanje je misaona aktivnost koja prati čitav čovjekov život i djelovanje. Kao inteligentno biće čovjek je svakodnevno u situaciji da procjenjuje, prosuđuje događaje koji se oko njega zbivaju, vrednuje vlastite i tuđe radnje, provjerava informacije koje prime i osobe koje ga okružuju.

Tradicionalna pedagogija i didaktika prvenstveno vrednuje 'faktografiju' i sposobnost učenika da reproduktivno pokaže da je savladao gradivo. Ovaj model ocjenjivanja je gušio samostalnost i kreativnost učenika, a na socijalnom planu razvijao konformizam i hijerarhijske nasuprot demokratskim odnosima.

Školska vjeronauka satavni je dio nastave usmjerene određenim obrazovnim ishodima i osposobljenostima, ali ona je istodobno 'pozvana' da bude korektiv školi i obrazovanju koje je isključivo ili pretjerano usmjereno na uspjeh, sa svim negativnim posljedicama koje takvo usmjerenje sa sobom nosi. Upravo, vjeronauka relativizira obrazovni model koji favorizira kompetitivnost, koji umjesto suradničkog stvara negativni natjecateljski mentalitet koji raslojava učenike na dobitnike i gubitnike.

Kriterij i opsežnost vrednovanja u nastavi vjeronauke

U planiranju nastave vjeroučitelj mora predvidjeti mjerenje, prosuđivanje i ocjenjivanje zalaganja i uspjeha vjeroučenika. Pedagoški čin kontrole uspjeha učenja ovisan je i o samom cilju nastavne cjeline koja je tek dio cjelokupnog kurikulumu. Stoga je njegovo vrednovanje međuovisno. Postavlja se pitanje kako i šta vrednovati u vjeronaučnoj nastavi?

Slatina ističe da se metod vrednovanja prepoznaje po nekoliko karakteristika: opsežnost, integritet, kontinuiranost, ocjenjivanje kao vid učenja i poučavanja (Slatina, 1998: 305).

Vrednovanje se u savremenoj didaktici ne svodi na završno vrednovanje. Ono je prisutno u cijelom nastavnom procesu: na početku kao dijagnostičko vrednovanje kojim se analizira i utvrđuje polazna učenikova situacija, u toku nastavnog procesa kao longitudinalno, korektivno i formativno vrednovanje koje propituje i usmjerava tok učenja te kao završno vrednovanje koje se odnosi i na rezultate i na proces.

U početnom ili dijagnostičkom vrednovanju nastoje se ispitati i utvrditi učenička predznanja, predodžbe, stavovi, uvjetovanost, nedostaci, očekivanja, odgojno-obrazovne potrebe. Longitudinalno, korektivno ili formativno vrednovanje provjerava i usmjerava proces učenja i poučavanja. Vjeroučitelj ne smije čekati kraj nastave, tematske cjeline ili obrazovnog razdoblja da bi tek onda ustanovio šta učenici nisu razumjeli ili su pogrešno razumjeli, već unutar samog toka nastave uvesti trenutke i načine provjere, potvrđivanja ili ispravljanja. On mora pratiti i provjeravati učeničko usvajanje na spoznajnoj, doživljajnoj i djelatnoj razini, promatrati i bilježiti učeničke reakcije i ponašanja, vrednovati kvalitetu njihovih međusobnih odnosa, a ujedno provjeravati vlastiti rad, vlastita ponašanja i svoje odnose prema učenicima. Ta provjera se događa različitim oblicima nastavne komunikacije i učenikova očitovanja. U završnom vrednovanju napokon nastavnik vrednuje ostvarene ciljeve, učenikove rezultate, ali i čitav tok nastavnog procesa u kojem je sam imao vodeću ulogu. Vrednovanje stoga ne znači samo provjeru usvojenog znanja i to možda samo na razini reproduciranja, nego obuhvaća sve faktore nastave, događa se tokom cijelog nastavnog procesa i uključuje sve razine učenja: spoznajnu, doživljajnu i djelatnu razinu. Vrednovanje na ovakav način zahtjeva što temeljitiju i objektivniju procjenu koliko su vjeroučenici usvojili unaprijed programirane ciljeve. Ovaj posao može biti jako apstraktan pa i konfuzan ukoliko se precizno ne identificiraju kriteriji vrednovanja. Postavlja se pitanje kako prikupiti određene podatke na osnovu kojih se može vrednovati i ocjenjivati vjeročeničnik?

Kad je riječ o školskoj vjeronauci ono što je mjerljivo jeste usvajanje ciljeva. Ciljevi su zadani na sve tri razine odgojno-obrazovnog djelovanja: spoznajnoj, doživljajnoj i djelatnoj.

Vrednovati učenika znači ocjenjivati usvajanje konkretnih kratkoročnih, srednjoročnih i dugoročnih ciljeva koji se tiču svih triju spomenutih razina:

- Spoznajna, tj. kognitivno usvajanje pojmova, činjenica i koncepata koji su važni za shvaćanje religioznog fenomena;
- Doživljajna, tj. snalažljivost, unutarnji senzibilitet, spremnost na istraživanje, spremnost za dijalog;
- Djelatna, tj. snalažljivost, usvojenost manualnih, izražajnih i kreativnih tehnika pri korištenju odgovarajućih materijala i literature kako bi se dobila što potpunija slika u vrednovanju različitih religioznih elemenata (Pranjić; 1999: 290).

Otuda vrednovati rezultate školskog vjeronauka znači što temeljitije i objektivnije procijeniti koliko su učenici usvojili unaprijed programirane ciljeve upravo spomenutih i detaljno razrađenih ciljeva na sve tri razine.

Svrha vrednovanja učeničkih postignuća

Vrednujući tok nastave vjeroučitelj provjerava i sam sebe, koliko je tačno ocijenio polaznu spoznajnu situaciju, je li izveo ono što je isplanirao, je li i kako je vodio računa o nepredviđenim čimbenicima i učeničkim doprinosima. Vrednovanje se sastoji u preispitivanju svih didaktičkih izbora i odluka s obzirom na njihovu prikladnost za situaciju koju smo pretpostavili i za onu koja se stvarno pokazala. Tako vrednovanje služi novom određivanju ciljeva i novom programiranju

nastavnog procesa. Učenička školska postignuća vrednuju se u odnosu na zahtjeve nastavnog programa. Vrednovanjem učenikovih odgojno-obrazovnih postignuća provjerava se ostvarenost početno određenih i operacionaliziranih ciljeva vezanih uz pojedina područja učenja: spoznajno, doživljajno i djelatno. Definiranje operacionaliziranih ciljeva odnosno obrazovnih ishoda određuje i razine znanja i načine vrednovanja (Andrilović i Čudina;1991: 103). Postavlja se pitanje šta sve prepoznajemo kao znanje? U različitim predmetima, ali i različiti nastavnici unutar istog predmeta, različite koncepcije prepoznaju i identifikuju kao znanje: brzina izvođenja operacija, tačnost, reprodukcija činjenica, razumijevanje, mogućnost povezivanja, kreativnost, i slično.

Osim postignuća koja se zahtijevaju izvana, škola i nastava trebaju poticati učenike da i sami sebi postavljaju ciljeve i zadatke. Ta postignuća moraju se takođe zapaziti i uvažiti. Zadaća škole je pomoći učenicima da upoznaju sebe, svoje spoznajne interese i načine učenja svakog učenika.

Nastava u kojoj se sve vrti oko ocjene i u kojoj ocjena služi kao sredstvo za zavodenje discipline, a ne kao podsticaj i nagrada, promašuje svoj cilj. Znak je kvalitete škole i nastave ako ispitivanje i vrednovanje postignuća pridonosi poboljšanju kvalitete cjelokupnog procesa učenja. Vrednovanje ne smije osiromašiti i sužavati spoznajne procese.

Vrednovanje će postići svoj puni učinak ukoliko njime unaprijedimo kvalitetu nastave, veću motivaciju za učenje, da učenici spoznaju šta dobro rade i na čemu trebaju više poraditi.

Zaključak

Vrednovanje ne znači samo provjeru usvojenog znanja i to možda samo na razini reproduciranja, nego obuhvaćati sve faktore nastave, događa se tokom cijelog nastavnog procesa i uključuje sve razine učenja. Vrednujući tok nastave vjeroćitelj provjerava i sam sebe, koliko je tačno ocijenio polaznu spoznajnu učenikovu situaciju, je li izveo ono što je planirao, je li i kako je vodio računa o učeničkim potrebama. Vrednovanje se sastoji u preispitivanju svih didaktičkih izbora i odluka s obzirom na njihovu prikladnost za situaciju koju smo pretpostavili i za onu koja se stvarno pokazala. Tako vrednovanje služi novom određivanju ciljeva i novom programiranju nastavnog procesa. Školska vjeronauka u korelaciji sa drugim predmetima ima zadatak da bude korektiv obrazovanju jednostrano usmjerenom na uspjeh. Vrednovanje koje raslojava učenike na gubitnike i dobitnike ne može postići svoj puni učinak koji se između ostalog ogleda u unapređivanju kvalitete nastave, većoj motivaciji za učenje, da učenici spoznaju šta dobro rade i na čemu trebaju više poraditi.

LITERATURA:

- Bašić, J. (1993). *Integralni metod*, Zagreb: Alinea.
 Barbaš, S. Modrić, Ž. (ur.). (2009). *Ravnatelj škole- upravljanje- vođenje*, Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje.
 Delores, J. (1998). *Učenje blago u nama*, Zagreb: Educa.
 Dryden, G. Vos, J. (2001) *Revolucija u učenju*. Zagreb: Educa.
 Slatina M. (1998). *Nastavni metod*, Prilog pedagoškoj moći suđenja, Sarajevo: Filozofski fakultet.

Summary	الموجز
EVALUATION OF STUDENTS ACHIEVEMENT IN TEACHING RELIGIOUS STUDIES	تقويم إنجازات التلميذ في دروس التعليم الديني
Amra Imamović	أمرا إماموفيتش
Teaching is a unique educational process that is carried out in three stages: planning and making a program, realization of the program and evaluation. One of the most sensitive and therefore most demanding stages is evaluation. However, regardless of how sensitive and demanding it is, evaluation is not only indispensable but also an essential part of the teaching process. Education as an intentional, organized systematic learning is directed towards achieving cognitive and educational objective. For this reason it is necessary to evaluate whether these have been achieved and to what extent they have been achieved. Therefore the necessity of evaluation is not questionable; rather we must focus on the quality of evaluation and how to achieve the educational aspect of evaluation, so it could serve its purpose which is the encouragement of students and their progress.	إن التدريس عملية تربوية وتعليمية فريدة تتم في ثلاثة مراحل هي: التخطيط والبرمجة، والتطبيق، والتقويم. ويعتبر التقويم أحد أكثر مراحل التدريس حساسية وأشدّها حاجة للتركيز. ولكن، مهما بلغت درجة حساسية التقويم وشدّة الحاجة للتركيز عليه، فإنه يبقى أمراً لا غنى عنه في التدريس. بل إنه غاية في الأهمية. والتعليم باعتباره عملية منظمة على الصعيد العالمي، يمثل تعليماً منهجياً موجهاً نحو تحقيق الأهداف المعرفية والتربوية. لذا لا بد من اختبار تحقق تلك الأهداف ودرجة تحقيقها. وفي التدريس ليس السؤال عن التقويم، ولكن السؤال عن كيفية التقويم. حتى يكون لهذا التقويم وظيفته التربوية. وحتى يحقق الغرض المطلوب، وهو تقديم التلاميذ وتحسين مستواهم.